

Herrens måltid

T R O N S H E M L I G H E T

vägledning i den kristna trons grunder

T R O N S | H E M L I G H E T

Herrens måltid

Bibelcitaten är hämtade från *Bibel 2000*
Copyright Svenska Bibelsällskapet

© Författarna, Pingst och Libris förlag
OMSLAG OCH FORMGIVNING Maria Mannberg
OMSLAGSBILD Conny Nylén/PIX GALLERY
TRYCK Svenska Tryckcentralen, Avesta 2009
ISBN 978-91-7387-043-6
www.librisforlag.se

Förord

”DET ÄR MÅNGA kära Guds barn som inte alls satt sig in i vad det innebär att sitta ner och äta av brödet och dricka av kalken.”

Med de orden inledde den svenska pingströrelsens andlige fader, Lewi Pethrus, ett föredrag på temat ”Nattvardens innebörd”, som hölls i Filadelfiasalen i Stockholm den 19 februari 1912. Han tillade: ”Och genom att de inte förstår innebörden, förlorar de den välsignelse som de eljest skulle få.”

När vi nästan 100 år senare publicerar en utgåva om Herrens måltid i skriftserien *Trons hemlighet*,

är det just för att söka förmedla en djupare förståelse av nattvardens innebörd. Vi har förvånats över hur lite som finns skrivet om brödsbrytelsen i svensk pingströrelsens historia. I stort sett är det enbart Lewi Pethrus som vid flera tillfällen mer ingående behandlat ämnet i skrift. Utifrån Jesu egna ord – ”Detta är min kropp, detta är mitt blod” – ansluter han sig till urkyrkans övertygelse att vi blir delaktiga av Kristus när vi äter av brödet och dricker av vinet.

Den måltid Jesus instiftar kvällen före sitt lidande ges olika namn i Bibeln och den kristna församlingens historia. Brödsbrytelse, nattvard, eukaristi, mässa. Vi har i denna skrift valt att framför allt använda det uttryck som Paulus introducerar: *Herrens måltid*. Det anger både att måltiden är instiftad av Kristus, och att det är han som inbjuder till bordet.

I denna måltid öppnar sig ett av trons stora mysterier: hemligheten med Kristi offerdöd för världens liv. I en konkret handling, en fest som alla döpta delar, sammanfattas vår tro. Herrens mål-

tid har sina rötter i Eden, därför inleder vi vårt bibelstudium i Bibelns skapelseskildring. Och firandet av måltiden pekar fram mot Jesu återkomst och skapelsens återupprättelse. Därför slutar vi i Uppenbarelseboken.

Teologiska nätverket i Pingst består av följande personer: Ann-Charlotte Westling • Beryl Lindeman • Björne Erixon • Carla Widén • Dan Salomonsson • Greger Andersson • Göran Lennartsson • Jan-Åke Alvarsson • Joel Halldorf • Marcus Sönerbrandt • Marcus Örebäck • Marianne Andréas • Martin Boström • Olof Djurfeldt • Peter Halldorf • Roine Swensson • Roland Eckerby • Sam Wohlin • Stefan Green • Sören Perder • Ulf Sundkvist • Ulrik Josefsson • Uno Solinger

Människans hunger

”Du är vad du äter”

Hunger är människans arvedel från födelsen. För att kunna leva måste vi äta, och ur Guds händer tar vi emot vår föda. ”Du öppnar din hand och stillar allt levandes hunger.”¹ I skapelsen ger Gud människan hela världen som mat. ”Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den. Herren Gud gav detta bud: ’Du får äta av alla träd i trädgården utom av trädet som ger kunskap om gott och ont. Den dag du äter av det trädet skall du dö.’”²

Påståendet ”du är vad du äter”³ strider allt-

så inte, som man först kunde tro, mot Bibelns människosyn. Inom populärkulturen har uttrycket använts för att visa hur vi påverkas av våra matvanor. Inom filosofin står det för en materialistisk syn på människan: hon är inte mer än den materia hon förtär. Men även Bibeln beskriver människan i liknande termer – hon drivs av sin hunger och är vad hon äter.

Det är sant rent fysiologiskt: i måltiden tar vi in världen i vår kropp och vårt blodomlopp. Fälten där säden mognat, mullen där rotknölnarna svällt och vattnet där fiskarna lekt stiger in i kroppens alla celler och upptas i vårt liv. Vi förenas med hela skapelsen, med allt som var överallt och allt som är överallt. Genom att hon tar emot sin föda ur Guds hand, är människans ätande en handling som ger henne gemenskap med Gud.

Men orden om att människan är vad hon äter får en djupare innebörd när Jesus talar om sig själv som ”livets bröd”.⁴ Det förminskar inte värdet av lekamlig föda, utan blir en påminnelse om att varje jordisk måltid är rotad i evigheten och att människan

är mer än sin kropp. Hon är en andlig varelse, skapad till Guds avbild, kallad till evigt liv. Människan är ämnad för mer än det som jorden kan ge henne. ”Din nåd är mer värd än livet,”⁵ sjunger psalmisten och framhåller människans djupaste hunger som en hunger efter gemenskap med Gud.

Genom det vi äter i en måltid ges oss förmågan att andas, tänka och tacka. Men det förgängliga kan inte tillfredsställa oss. ”Människan skall inte leva bara av bröd”,⁶ påminner Jesus Frestaren när denne vill få honom att förvandla stenar till bröd. Och till sina lärjungar säger han: ”Om ni inte äter Människosonens kött och dricker hans blod äger ni inte livet.”⁷ Jesus ger inte bara människan bröd att äta – han *är* brödet från himlen.

Måltidens helighet

Det innebär inte att skapelseberättelsens uppmaning att ”äta av alla träd i trädgården” ska förändligas. Edens frukter är jordisk föda. Den motsättning mellan andligt och materiellt som ibland

hotat undergräva den kristna trons helhetssyn på människan, är främmande för Bibelns berättelser. Som en del av skapelsen lever människan av det skapade och har därmed redan genom sitt ätande gemenskap med Skaparen. När Gud välsignar allt det han skapat och ger det till människan, gör han skapelsen till tecken och medel för sin livgivande närvaro.

Genom skapelsens gåvor lär vi känna Gud och blir delaktiga av hans liv. När vi välsignar Gud för maten och tackar för det vi fått att äta, erkänner vi att den näring vår kropp får genom maten kommer från Gud. Varje måltid blir en ”helig” måltid, en gåva från Gud som inbjuder oss till sin gemenskap.

Medvetandet om matens ”helighet” har djupa rötter inom människan, och sekler av sekularisering har inte kunnat radera ut vår känsla för måltidens helighet. Mat behandlas fortfarande med respekt. Det bjuder oss emot att slänga maten. När vi äter tillsammans med familj och vänner skapar vi högtid omkring måltiden. Gemenskapen runt ett

dukat bord är ett uttryck för vår hunger och törst efter gemenskap, mening och sammanhang.

Välsignelsen av Gud som skänker maten och tacksägelsen för det som ges oss att äta, skänker transparens åt vardagens måltider. När Gud bjuds in i måltiden, ses som givare och mottagare i varje måltid, vittnar människan om sin tro på Gud som allt livs upphov och mål.

Tacksägelsen upphör

Det är inte förvånande att berättelsen om syndafallet i Bibeln är ett drama där människans ätande står i centrum. Människan åt av den frukt som inte Gud hade välsignat till föda åt henne. I denna ”måltid” hade människan endast gemenskap med skapelsen.

Efter syndafallet mister världen sin genomskinlighet för människan. Hon ser inte längre Gud i det skapade. Världen blir ett mål i sig. Skapelsen föder inte människans tacksägelse. Något som Paulus uttrycksfullt sätter ord på i Romarbrevet: ”Ty allt

sedan världens skapelse har hans osynliga egenskaper, hans eviga makt och gudomlighet, kunnat uppfattas i hans verk och varit synliga. Därför finns det inget försvar för dem; de har haft kunskap om Gud men inte ärat honom som Gud eller tackat honom. Deras tankemöda ledde dem ingenstans, och deras oförståndiga hjärtan förmörkades.”⁸

Syndafallets allvarligaste konsekvens är att människan upphör att leva ”eukaristiskt”⁹ – hennes liv är inte längre en tacksägelse över världen som gåva från Gud. Synden handlar främst om att människan inte längre ser sitt liv i relation till Gud. Och när hon upphör att ära och tacka Gud för livet blir människan till stoft.

Ett av det kristna livets tydligaste kännetecken är just *tacksägelse*. Människans liv blir genom frälsningen en lovsång till den Gud som gett henne livet, och som i brödet från himlen – Jesus Kristus – skänker henne evigt liv.

”Jag är livets bröd”

I de unga kristna församlingarna fick denna tacksägelse ett av sina tydligaste och mest glädjefyllda uttryck i brödbrytandet. ”I hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktigt glädje”, berättar Lukas om den första församlingen i Jerusalem.¹⁰ I måltiden delade man bröd av jordens frukt och människans arbete – på samma gång som man förkunnade att människan inte lever ”bara av bröd”.

Här finns ingen motsättning. I en måltid där man under tacksägelse och bön delade vanligt bröd, tog de kristna emot honom som sagt ”Jag är livets bröd”. När Paulus teologiskt tolkar det som sker vid Herrens bord ställer han därför frågan: ”Brödet som vi bryter, ger det oss inte gemenskap med Kristi kropp?”¹¹

Med dessa ord ger Paulus uttryck för den kristna trons avgörande händelse: Gud har blivit människa! I Jesus har Gud förenat sig med skapelsens materia och blivit en av oss. Genom honom, hans mänskliga kropp, uppenbarar Herren sin härlighet

och drar in hela skapelsen i sin gemenskap. Han förenar sig med skapelsen för att välsigna allt skapat – och för att människan genom det skapade på nytt ska ta emot Guds liv, i tacksägelse och lovsång till honom som är livets källa.

Evangeliet återställer inte bara balansen mellan andligt och materiellt. Mer än så: skapelsen blir på nytt till liv i Gud. I måltiden vid Herrens bord får denna verklighet ett synligt uttryck i de unga församlingarna. När de kristna bröt brödet och drack ur bägaren påminde de sig Jesu ord: *Detta är min kropp. Detta är mitt blod.* I delandet av ett och samma bröd var de förenade med varandra – och med honom som är Livet i allt liv.

Frälsningens måltid

Den judiska påsken

Den måltid som kommit att benämnas nattvard beskrivs bara kortfattat i Nya testamentet. Den kallas av Paulus för ”Herrens måltid”¹² och knyter an till den måltid Jesus höll med sina lärjungar före korslidandet. Lukas säger att det var en påskmåltid.¹³ I varje judiskt hem var det en måltid i vilken man påminde sig befrielsen från slaveriet i Egypten. Påskalammsmåltiden, eller sedermåltiden som den kallas i judiska sammanhang, firas till minnet av att mordängeln passerade förbi israeliternas hus när dessa bestrukits med blod.¹⁴ Ordet påsk kommer av hebreiskans *Pesach* som betyder ”passera”.

Under påskmåltiden låg man enligt urgammal judisk sed till bords på kuddar, och stödde sig på ena armbågen. För judar är påskmåltiden inte bara en påminnelse om den historiska tilldragelsen när Israels folk tågade ut ur Egypten. Snarare är man så identifierad med sin historia att man ser sig själv som en del av uttågets generation. Här påminner man varandra om den befrielse man själv varit med om. Historien levandegörs och är närvarande i måltiden. I judisk tradition berättar husfadern, efter att den yngste sonen ställt en fråga, om vad som skilde påskkvällen från alla andra kvällar.

Måltiden, som intogs innanför Jerusalems murar den femtonde dagen i månaden Nisan efter att mörkret fallit, var fylld av symboler. Bittra örter påminde om kvalen i Egypten. Det osyrade brödet om att man befriades med hast. Det grillade påskalammet hade slaktats i templet under eftermiddagen och tillagats – ett lamm som levande förts genom templets förgårdar men som fått ge sitt liv som ett offer. De vitklädda gästerna kring bordet påmindes om det blod som fick mordängeln

att *passera förbi* och åt av påskalammet kött för att uttrycka delaktigheten i frälsningen.

Instiftandet av nattvarden

Det är under denna måltid Jesus instiftar minnet av frälsningen genom hans eget blod. Påskalammsmåltiden, så som den är känd i de äldsta dokumenten, delas in i tillredandet av och drickandet ur fyra vinbägare. Välsignelsen av Gud som uttalades i samband med tillredandet av den tredje vinbägaren (*kiddush*) lyder i vår tid: ”Lovad vare du, Herre, vår Gud, världens konung, som skapat vinrankans frukt.” När Paulus skriver om ”välsignelsens bägare som vi välsignar” vilken ger gemenskap med Kristi blod¹⁵, syftar han med största sannolikhet på välsignelsen i samband med bägaren i den judiska påskmåltiden. Det är över den bägaren Jesus lägger till de förklarande orden: ”Drick av den alla. Detta är mitt blod, förbundsblodet som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse.”¹⁶

Den avslutande fjärde bägaren förknippas i

judisk tradition med fulländningens tid, det messianska riket. Det är troligen med anledning av detta som Jesus säger att han inte ska dricka av det vinstocken ger ”förrän den dag då jag dricker det nya vinet med er i min faders rike”.¹⁷ I urkristen tid präglades nattvardsfirandet av en stark förväntan på Jesu återkomst. Det arameiska ropet *Marana ta*¹⁸ – Du, vår Herre, kom! – hörde till firandet av Herrens måltid.

Brödbrytande

Beskrivningen i evangelierna av hur Jesus delar brödet och bägaren med sina lärjungar hörde inte bara till påskmåltiden. Så skedde i varje judisk måltid.

En måltid av detta slag följde ett mönster där sju moment kan urskiljas. Vid måltidens början (1) tog husfadern eller värden ett bröd i sina händer, (2) uttalade en kort välsignelse, (3) bröt brödet och (4) delade det med alla närvarande. Vid måltidens slut (5) tog han på samma sätt bägaren med vin i sina

händer, (6) uttryckte en längre tacksägelse över den och (7) gav den åt alla som fanns runt bordet.

I den judiska kulturen konstitueras en måltid av brödet. Vilken judisk måltid som helst kan därför benämnas brödbrytande, som när Jesus ger sig till känna för lärjungarna som han slagit följe med på vägen till Emmaus. Det var när Jesus bröt brödet som lärjungarna kände igen honom: ”När han sedan låg till bords med dem tog han brödet, läste tackbönen, bröt det och gav åt dem. Då öppnades deras ögon och de kände igen honom.”¹⁹ Berättelsen är föregripande och profetisk: Jesus är den som bryter brödet i varje nattvard. I firandet av Herrens måltid öppnas våra ögon för vem Jesus är och vi möter honom till liv och frälsning.

Välsignelsebönen

En judisk måltid inleds alltså med att värden bryter ett bröd och ber tackbönen, precis som sker vid bespisningsundret enligt Lukas berättelse.²⁰ Bordsbönen är inte en bön om att Gud ska välsigna maten,

utan en välsignelse av Gud som ger maten. Denna judiska välsignelsebön har formen: ”Välsignad vare Du, Herre vår Gud, hela jordens konung, som låter bröd komma fram ur jorden.”

Genom lovprisningen av Herren, där bedjaren uttrycker sitt beroende av honom som uppehållaren av livet, blir varje judisk måltid en gudstjänst, en gemenskapsmåltid med Herren själv. I århundradena efter Nya testamentets tid talade rabbinerna om måltiden som ”ett bord inför Herren”. Bilden för tanken till gäster vid Herrens bord, på samma sätt som prästerna i templet offrade på altaret.

Välsignelsen av Gud (hebreiskans *beraka*) i bordsbönen motsvaras på grekiska av ordet *eucharistia*, med innebörden tacksägelse till Gud.²¹ Men redan i tidig kristen tid blev detta begrepp synonymt med själva nattvardsfirandet.²² Det är efter att ha välsignat Gud i bordsbönen som Jesus säger till sina lärjungar: ”Tag och ät, detta är min kropp.”²³

Vad är nytt?

När Jesus följer traditionen vid en judisk måltid, och sedan tillägger ”Gör detta till minne av mig”, introducerar han inte något nytt och okänt. Måltiden som sådan var alla bekanta med. Det nya var att denna måltid i framtiden skulle få en djupare innebörd. De som hädanefter firade måltiden till minne av Jesus bekände sin tro på att han var uppfyllelsen av Guds löften om den kommande Messias. Detta förstärktes av att det var Herren själv som inbjöd till bordet, av Paulus kallat ”Herrens bord”.²⁴ Brödbrytandet i de unga församlingarna fick därmed en stark profetisk laddning: samlade runt Herrens bord smakade man det kommande rikets måltid!

Gemenskapen omkring en måltid är viktig för förståelsen av nattvardens innebörd, eftersom bordsgemenskap i det bibliska sammanhanget är mer än ett tillfälle att inta föda. Det är en proklamation av försoningen, platsen där inte bara strider och fiendskap brutits ner utan där även sociala barriärer försvunnit. Att avvisa en inbjudan

till måltidsgemenskap är i Orienten ett avvisande både av personen som inbjuder och av övriga gäster. Att dela måltidsgemenskap med någon är på motsvarande sätt att acceptera den man delar bordet med. Det är mot den bakgrunden man måste förstå den fräna kritik som riktas mot Jesus för att han ”umgås med syndare och äter med dem”.²⁵ Alla de måltider Jesus delade med människor, inte endast den sista måltiden med lärjungarna, kom av de första kristna att uppfattas som en inbjudan till Guds rike.

Herrens måltid i Nya testamentet

Den första församlingen

”Och de deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna.”²⁶

Beskrivningen av den första församlingens gemenskap i Jerusalem visar hur måltiden är central i församlingens gudstjänst från dess allra första tid. När Lukas senare ger ett referat från Paulus besök i Troas, framskymtar både hur söndagen är de kristnas gudstjänstdag och måltiden en del av lärjungarnas sammankomst. ”Dagen efter sabbaten hade vi samlats för att bryta bröd.”²⁷

Gudstjänsten var avgörande för formandet av de kristnas självförståelse. De tolkar och lever sin tro i ljuset av Guds handlande med det judiska folket, vilket når sitt krön i Jesus Kristus, hans liv och död, uppståndelse och himmelfärd. Men denna tro förvaltas inte som en idé eller lära. Den levandegörs och förmedlas i den gudstjänstfirande församlingen: i läsning av Skrifterna, i bönen och lovsången, och inte minst i *brödbrytandet* på Herrens dag. Gudstjänsten formas omkring en måltid som har karaktär av gemenskapsmåltid och av himmelsk fest.

Nya testamentet innehåller inga utförliga beskrivningar av hur man firade nattvarden i de första församlingarna. Gudstjänsten, som under de första århundradena framför allt firades i hemmen, formades av den unga kristenhetens judiska rötter. Måltiden firades med stor sannolikhet inom ramen för en befintlig måltid enligt judisk sed. Men inom en snar framtid kom denna måltids rituella delar – välsignandet av Gud som ger bröd och tacksägelsen över bågaren – att frigöras och bli ett liturgiskt moment i gudstjänsten. Därmed blev nattvarden

en måltid som både stärkte och manifesterade gemenskapen med hela Guds folk som samlades för att fira gudstjänst, och inte bara en fråga om samhörighet i familjen eller vänkretsen.

De äldsta bevarade beskrivningarna av gudstjänsten från 100-talet bekräftar hur söndagens gudstjänst i urkristen tid hämtade sin struktur från den judiska traditionen. Gudstjänstens första del liknade sammankomsten i synagogan med dess läsningar av Skriften och åtföljande predikan följt av bön. Gudstjänstens andra del, brödbrytandet, anknöt till den judiska måltiden men också till offerkulten i templet. Jesu död var det fullkomliga offret, en gång för alla.

Nattvarden var den handling i gudstjänsten som vittnade om Jesu offerdöd på korset. Offerkultens uppgift i den judiska tempelgudstjänsten var att förverkliga och förnya folkets gemenskap med Gud. Offren av djur pekade fram mot det slutliga och fullkomliga offret på korset och därmed mot nattvarden bröd och vin. I varje nattvard förkunnar församlingen Jesu död på Golgata för världens liv.

Offret är inte endast förenat med synd, ondska och lidande. Det vittnar framför allt om kärlek. Det finns ingen kärlek utan offer. ”Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv.”²⁸ Kristi offer är den handling genom vilken Gud av kärlek ger sitt liv för världen. Därför förkunnas i varje nattvard Guds kärlek till alla människor. Brödet som bryts symboliserar hela mänskligheten för vilken Jesus har dött och uppstått för att det skall bli ”en hjord och en herde”²⁹, en enda mänsklighet.

Denna vision gör nattvarden till en måltid som inte bara firas för församlingens egen skull. När vi bryter brödet förkunnar vi Guds vilja att rädda hela världen. Måltiden är mer än en uppbyggelsestund för de troende. Den nattvardsfrande gudstjänstgemenskapen förkunnar försoningen för allt skapat. I brödet och bönen bärs hela världen fram inför Gud.

Måltidens innebörd

De första kristnas förståelse av nattvarden utgår framför allt från Jesu ord i instiftelseberättelsen. När Jesus själv hade sagt om brödet ”Detta är min kropp”, och om vinet ”Detta är mitt blod”, hur skulle man då kunna tvivla?

Den av Nya testamentets författare som teologiskt reflekterar över Herrens måltid utifrån ett konkret nattvardsfirande är Paulus. Han gör det mot bakgrund av de missbruk som förekom i Korinth. En lättsinnig attityd hade smugit sig in i den fem år unga och ganska ostyriga församlingen. Paulus förmanade dem för att de åt Herrens måltid ”på ett ovärdigt sätt”.³⁰

Även om vi inte får några detaljer framgår att nattvarden i Korinth ingick i en måltid. Den firades i hemmiljö, men det skedde en segregering mellan olika grupper. Somliga hade tagit med sig egen mat och eget vin. De åt och blev berusade. De som ”inte hade något” blev alltså utan. Det hela urartade till en parodi på Herrens måltid. Paulus är skarp i sin kritik. De troende bröt sönder Kristi kropp. De

syndade både mot Herren och mot varandra.

Konsekvenserna var allvarliga. Måltidens laddning framgår av Paulus ord: ”Därför finns det så många sjuka och klena bland er, och inte så få har avlidit.”³¹ Här blir det uppenbart att det rör sig om mer än en ”vanlig” måltid. Om sjukdom och död kunde bli följderna av ett brödbrytande som urartat, vad kan då inte ske om denna måltid firas värdigt, i enhet och försoning?!

En minnesmåltid

När Paulus behandlar Herrens måltid använder han två uttryck som är avgörande för en biblisk syn på nattvarden: *åminnelse* och *gemenskap*.³²

”Gör detta till minne av mig.” Jesu ord hålls levande i varje nattvard när brödet och bägaren med vin lyfts upp i församlingen. Det grekiska ordet för minne, eller åminnelse, *anamnés*, har innebörden att ”återkalla” eller ”återuppleva”. En mångtusenårig händelse blir mer än något som högtidligt hålls – den blir närvarande, till vår förnyelse, till

vårt helande och vår frälsning. Det levande minnet överskrider tiden. Vi blir delaktiga i det vi minns. Så var det bland judarna när man firade påskmåltiden. Frälsningen var inte ett nostalgiskt minne som hörde till det förflutna – det var en verklighet i vars och ens liv här och nu!

Åminnelsen innebär att frälsningshistorien genom Andens kraft sammanflätas med vår egen historia. Det Kristus gjort en gång för alla förmedlar Anden på nytt i varje brödsbrytelse, i varje dop, i varje predikan. Det är i våra liv Jesus föds och växer upp, det är i oss han frestas av djävulen, det är med oss han delar festen med sina vänner. Och när han lider, dör, uppstår och intar platsen på sin Faders högra sida, blir vi genom den helige Ande delaktiga i hans liv. Trons tempus är presens. Vi uppehåller oss inte vid det förflutna eller vid framtiden när vi firar gudstjänst – vi erfar en samtidighet med Guds handlande genom historien, det som varit och det som ska komma. Som det heter i Hebreerbrevet: ”Jesus Kristus är densamme i går, i dag och i evighet.”³³

Det är i denna rika betydelse nattvarden är en minnesmåltid. Samlade runt Herrens bord firar vi en måltid som är ett möte, inte ett minne. Vi förvandlas av den verklighet vi påminner oss. Själva minnet är frälsande eftersom det vi minns och tror på – Kristi död och uppståndelse – är evigt verksamt. Jesus Kristus är, som han själv sagt, brödet och vinet på Herrens bord.

En gemenskapsmåltid

Det andra viktiga motivet vi möter hos Paulus är ”gemenskap”, eller ”delaktighet” som det också kan översättas. ”Välsignelsens bägare som vi välsignar, ger den oss inte gemenskap med Kristi blod? Brödet som vi bryter, ger det oss inte gemenskap med Kristi kropp?”³⁴

Vi har redan sett hur uttrycket ”välsignelsens bägare” troligen syftar på den tredje bägaren i den judiska påskmåltiden. I samband med den uttalades en tacksägelse till Gud som ger människan vin från vinrankan. Vinet i bägaren, som Jesus räcker sina

lärjungar, förmedlar gemenskap med hans blod. De som deltar i måltiden blir delaktiga i hans död.

På motsvarande sätt blir den som äter av brödet delaktig i Kristi kropp. Vems kropp är det Paulus avser med dessa ord? Är det Jesu egen kropp, eller är det församlingen, som också kallas Kristi kropp? Det ligger närmast till hands att Paulus i första hand syftar på Jesu egen kropp. Men församlingen har infogats i Kristi kropp. Det vi gör mot Kristus gör vi mot hans kropp, som är församlingen. Därför heter det: ”Eftersom brödet är ett enda är vi – fast många – en enda kropp, för alla får vi del av ett och samma bröd.”³⁵ I firandet av Herrens måltid får detta ett synligt uttryck: Nattvarden ger oss gemenskap med Kristus och därmed med alla som genom dopet har infogats i hans kropp.

Herrens måltid uttrycker både en vertikal och en horisontell gemenskap. Med Kristus och med dem som hör honom till. Måltiden *är* gemenskap. Vi är delaktiga i varandras liv när vi firar måltid tillsammans – och vi är delaktiga i honom som *är* brödet och vinet.

Måltidens gemenskapskaraktär framhålls genom att Paulus betonar hela församlingens delaktighet. Det är ”vi” som välsignar ”välsignelsens bågare”. Det är ”vi” som bryter brödet. Och ”alla” får del av ”ett och samma bröd”.

En tacksägelsemåltid

Tacksägelsen är hos Paulus annat ett centralt motiv när han återger vad han ”fått från Herren”. ”Den natten då Herren Jesus blev förrådd tog han ett bröd, tackade Gud och sade...”³⁶ Tacksägelsen hade sannolikt den judiska måltidens formulering: ”Välsignad vare du, Herre vår Gud, hela jordens konung, som låter bröd komma fram ur jorden.”

Det grekiska ordet för tacksägelse, *eukaristi*, kom därför tidigt att bli en benämning på Herrens måltid. Den kristna gudstjänsten är från början till slut en tacksägelse, och tacksägelsens mest fullödiga handling i de troendes gemenskap är en måltid. Vi firar måltiden för att våra liv ska föregripa den dag när hela jorden fylls av lovsång!

En förbundsmåltid

Ytterligare ett motiv som belyser innebörden av Herrens måltid är *förbundet*. Det är centralt genom hela Bibeln, från det att Gud sluter ett förbund med Abraham till det förbund Jesus beseglar genom sin död. ”Denna bägare är det nya förbundet genom mitt blod.”³⁷

Både det gamla och det nya förbundet ingicks genom att liv offrades.³⁸ När Jesus ger sitt liv på korset för att världen ska leva, träder det utlovade nya förbundet i kraft. Det ersätter inte det gamla förbundet utan är dess fullbordan. När Jesus instiftar nattvarden talar han med sina lärjungar om denna vändpunkt i historien. Den heliga måltiden är förbundets måltid. De som deltar i måltiden är alla som genom dopet invigts i det nya förbundet. Dop och nattvard hör därför alltid ihop. Båda handlingarna är förbundstecken.

En förkunnelsemåltid

Paulus talar också om nattvarden som en förkunnelse av Kristi väldiga seger. ”Var gång ni äter det brödet och dricker den bägaren förkunnar ni alltså Herrens död, till dess han kommer.”³⁹

Kristi kors är Guds seger över djävul och död. När Paulus kom till Korinth förkunnade han den korsfäste Kristus som Guds kraft och Guds visdom.⁴⁰ I den heliga måltiden förkunnar församlingen, i en uttrycksfull handling, evangeliets budskap. Gud vill i Kristus samla hela den splittrade mänskligheten i Kristus.

Den söndring som uppstått i Korinth stred mot måltidens innersta väsen och försvagade förkunnelsen av korset. I sin översteprästerliga förbön framhåller Jesus sambandet mellan sina lärjungars enhet och världens tro. ”Jag ber att de alla skall vara ett, för att världen skall kunna tro.” När hela församlingen samlas omkring Herrens bord påskyndas världens frälsning.

Vad ska man tro om brödet och vinet?

”Detta är min kropp”

Det sätt att tänka omkring nattvarden som vi möter hos Paulus gör deltagandet i måltiden till en uppfyllelse av Jesu bön. De som delar ett och samma bröd *är* en enda kropp. Här får den kristna enheten ett av sina mest fullödiga uttryck. Måltiden är uppfordrande – vi kan inte fira den om vi lever i oförsonlighet med våra bröder och systrar – på samma gång som den förverkligar de troendes enhet. Vi förenas med Herren och med varandra när vi firar måltiden.

Av Nya testamentet framgår hur nattvarden för de tidiga kristna innebar en delaktighet i Jesu liv.

Jesus hade ju själv sagt: *Detta är min kropp. Detta är mitt blod.* En av den unga Jesusrörelsens andliga lärare i generationen efter apostlarna, Justinus Martyren (d 165), sätter ord på den tro han menar sig ha tagit emot från apostlarna:

Vi mottager dessa gåvor, inte som vanligt bröd och vin, utan som den människoblivne Jesu Kristi kropp och blod. För så har vi blivit lärda: Liksom Jesus Kristus för vår frälsnings skull blev människa och kom i köttet, så blir brödet och vinet på altaret genom tacksägelse och böner Kristi lekamen och blod, varav vi får näring.

Vad sker med brödet?

Det är när man börjar bli upptagen av frågan *hur* det är möjligt att vi i bröd och vin tar emot Jesus som oenighet uppstår. Från en dynamisk syn på firandet av Herrens måltid, där måltidens alla delar utgör en helhet i gudstjänsten, inträder med tiden en statisk syn. Fokus tenderar att hamna mer på vad som sker med brödet och vinet, än på vad

som händer med de troende i deras möte med Gud. Den enkla och självklara tron på det vi inte kan förklara – Herren Jesus ger sig själv åt oss i en helig måltid – riskerar att skymmas av spekulativa läror om hur förvandlingen av brödet och vinet går till. Bröd och vin behandlas ibland på ett sätt som leder tanken till magin.

Det medför i sin tur att en del av dem som reagerar mot vad man uppfattar vara missbruk avlägsnar sig från den andliga rikedom som Herrens måltid rymmer. På sina håll blir det inte ens angeläget att upprätthålla ett regelbundet nattvardsfirande i församlingen.

1900-talet har inneburit en påtaglig nattvardsväckelse i kyrkor över hela världen. Motivet har varit att återuppliva den tidiga kyrkans firande av Herrens måltid varje söndag och att ge nattvarden den centrala plats som den hade under apostolisk tid. Det har även inneburit en förnyelse av den dynamiska syn på brödbrytandets andliga välsignelse som har djupa rötter i Nya testamentet och urkristendomen.

Brödbrytandet i pingströrelsen

Azusa Street och Lewi Pethrus

Hur har synen på nattvarden, och dess praxis, sett ut i pingströrelsen?

I väckelsen på Azusa Street i Los Angeles, som räknas som den moderna pingströrelsens födelseplats, firades nattvard två gånger i veckan, på söndagar och torsdagar. Den framväxande svenska pingströrelsen hämtade viktiga impulser därifrån, men speglade i sitt nattvardsfirande snarare den baptistiska tradition ur vilken de första pingstförsamlingarna uppstod. Nattvard firades sällan mer än en gång i månaden. Vid denna tid, tidigt 1900-

tal, var det inte heller vanligt med ett frekvent nattvardsfirande i Svenska kyrkans församlingar.

Hur tänkte man teologiskt omkring Herrens måltid i den tidiga pingstväckelsen? Här finns ytterst litet skrivet, men den svenska pingstväckelsens förgrundsgestalt, Lewi Pethrus, behandlade ämnet i tal och skrift vid flera tillfällen. Han distanserar sig både från den romersk-katolska läran om nattvardselementens förvandling och från den reformerta synen som uppstått på 1500-talet, där brödet och vinet endast ses som yttre tecken. I stället ansluter han sig till en hållning som ligger nära den lutherska, och som också framträder i den tidiga kyrkans läsning av de nytestamentliga texterna.

Den 19 februari 1912 ser sig den unga pingströrelsens ledare, Lewi Pethrus, föranledd att i Filadelfiasalen i Stockholm hålla ett föredrag i ämnet *Nattvarens betydelse*. Det publiceras i tidningen *Evangeli* Härold den 24 februari 1916.

”Det är många kära Guds barn”, skriver han, ”som icke alls satt sig in uti, vad det innebär att sitta ner för att äta av brödet och dricka av kalken. Och

därigenom att de icke fatta innebörden, förlora de den välsignelse, som de eljest skulle få ... Denna sanning är för mig som en diamant, lik en pärla som gnistrar, strålar, blänker och fägnar min själ, och ju mer jag ser på den, dess skönare och härligare blir den.”

Lewi Pethrus kommenterar hur ”de lärda” diskuterar vad som sker med brödet och vinet i nattvarden. ”Den frågan vilja vi icke disputerar med dem, utan låt oss endast säga som Skriften säger: ’Vi blir *delaktiga* av Kristus genom att vi njuta denna måltid.’”

Han är medveten om att detta är svårt för många att förstå. ”Hur kan det att jag äter en liten bit bröd och dricker lite vin meddela mig Kristus, säger du. Ja, det kan jag icke förklara, alldeles såsom jag icke kan förklara mycket annat i Guds ord.”

Sextio år senare tar Lewi Pethrus åter upp frågan, nu i den fjärde volymen av bokserien *Timmermannen från Nasaret*. Det han skriver överensstämmer med den syn han utvecklat redan 1912. Nu låter han Jesu ord ”Detta är min kropp, detta

är mitt blod” belysas av undervisningen i Johannesevangeliet. ”Då man söker fatta dess [nattvardens] mening skall man studera den tillsammans med Jesu tal i Johannes sjätte kapitel där han talar om sig själv som livets bröd. Där talar han ock om att äta hans kött och dricka hans blod.”

Lewi Pethrus konstaterar att ”om detta Herrens ord har det varit mera debatt än över något annat uttalande som utgått ur Frälsarens mun”. Han skriver därefter följande:

Detta är min lekamen. Många har menat att brödet i nattvarden förvandlas i prästens händer, medan han och församlingen beder, så det blir kött.

En annan del av kristna tror att nattvardens bröd och vin endast är en symbol, en sinnebild av Kristi lekamen och blod. Men Jesus sade dock, ”detta är min lekamen och mitt blod”.

Han höll brödet och kalken i sina händer då han sade: ”Detta är mitt kött och mitt blod.”

Detta bröd och detta vin var hans kött och blod för dem som tog emot det som sådant. För den som

*i tro tar emot denna måltid är det Jesu lekamen och blod.*⁴¹

Bibeltrohet och tradition

Lewi Pethrus anslöt sig alltså till tron att vi blir delaktiga av Kristus i brödet och vinet som vi tar emot i nattvarden. Till grund för denna övertygelse låg Jesu egna ord: ”Detta är min kropp ... Detta är mitt blod.”⁴²

Teologiskt kan vi tänka på olika sätt omkring innebörden av Jesu ord i instiftelseberättelsen. Det behöver inte utgöra ett problem så länge vi avstår från att hugga våra teologiska läroformuleringar i sten. Den djupa hemligheten i Herrens måltid låter sig lika lite förklaras som jungfrufödelsen eller uppståndelsen. Hur kan en jungfru bli havande? Hur är det möjligt att den kalla kroppen som legat tre dagar i graven får liv? Trons svar är: ”Det är Anden som ger liv.”⁴³

Så som Kristus blir människa genom Anden, så förmedlar han genom Andens kraft sin närvaro när

församlingen bryter brödet. Allt i enlighet med sina löften. Hur detta sker är inte vår sak att utforska. Mysteriet låter sig inte förklaras, men blir oss till liv när det tas emot i tro.

Att fira nattvard i församlingen

Hur bör Herrens måltid utformas?

Som framgått kan vi inte utläsa av Nya testamentet hur firandet av Herrens måltid praktiskt utformades från början. Mycket talar dock för att den, enligt judisk sed, var en del av en verklig måltid. Av bland annat praktiska skäl kom nattvarden snart att utgöra en del av söndagens gudstjänst.

Den yttre gestaltningen av måltiden kan ske på olika sätt. Formen är inte avgörande, men det ligger ett värde i att så långt möjligt ge firandet av nattvarden prägel av gemenskapsmåltid, kännetecknad av både glädje och helighet, tacksägelse

och stillhet. Under vissa tider har nattvardsfirandet fått en ”långfredagskaraktär”, inramad av tunga botpsalmer och allvarsam förkunnelse. Vi bör alltid närma oss Herrens bord som en helig högtid, men helighet får inte förväxlas med en tryckt och dystert stämning. Det är betecknande att de första kristna talade om sitt nattvardsfirande som en *eukaristi*, en tacksägelsens fest inför Herren.

Enkelhet, djup och delaktighet bör vara ledord i forandet av den kristna gudstjänsten, även när nattvarden firas. Men enkelhet ska inte förväxlas med banalitet och minimalism. En rädsla för att ”fastna i en form” kan ibland leda till att måltiden genomförs på ett lättsinnigt och respektlöst sätt. Firandet av Herrens måltid i en gudstjänst hindrar inte att man på ett uttrycksfullt sätt gestaltar att det verkligen rör sig om en måltid. Ett enkelt men omsorgsfullt dukande av nattvardsbordet i församlingens gemenskap – framställandet av kärnen, brödet som tas fram och vinet som hålls i kalken – bidrar till att levandegöra en måltid.

Genom att låta firandet av nattvarden i försam-

lingens gudstjänst omges av välsignandet av Herren som ger bröd och vin, liksom tacksägelsen till Gud för hans gåvor, ger vi måltiden den inramning som var självklar i den judiska och urkristna miljö. Bönen om att den helige Ande ska välsigna oss och de gåvor vi bär fram till Herrens bord har här också sin givna plats. Det gäller även påminnelsen om varför vi firar nattvarden: Jesu ord i instiftelseberättelsen. Dessa behöver inte nödvändigtvis läsas innantill men kan av den som leder nattvardsfirandet uttryckas i börens form.

Avgörande är aldrig de yttre formerna i gudstjänsten, utan den atmosfär som den helige Ande ensam föder. Pingstens budskap sammanfattas i Jesu ord: ”Det är Anden som ger liv.”⁴⁴ De yttre handlingarna och orden blir utan värde om inte den helige Ande sänker sig ned och uppfyller våra sammankomster med Guds närvaro.

Delaktighet

De som bär ansvar för att forma gudstjänsten bör arbeta med frågan hur församlingen i så hög grad som möjligt kan göras delaktig i firandet av Herrens måltid. Det är viktigt inte minst för att skapa gemenskap omkring bordet och undvika intrycket av en ceremoni som utförs av några få medan de övriga är åskådare. Det kan ske genom att församlingen är engagerad i lovsång, liksom i böner som gärna kan ha dialogkaraktär för att understryka delaktigheten.

Även vid själva utdelandet av bröd och vin bör delaktighet eftersträvas. Om det är genomförbart kan de närvarande sända brödet och kalken emellan sig med orden ”Kristi kropp för dig utgiven”, ”Kristi blod för dig utgjutet” eller andra liknande ord. När bröd och vin utdelas av nattvardstjänare bör praktiska frågor talas igenom med dem som delar ut, så att konsekvens upprätthålls och onödig osäkerhet undviks. Ska brödet läggas i handen på den som tar emot, eller ska man själv ta brödet från fatet? Är det nattvardsutdelarna som torkar

kalken med torkduken eller den som tar emot? Ska nattvardstjänarna ta emot gåvorna innan man delar ut eller efter att alla fått del av bröd och vin?

När nattvard firas i ett hem där en cellgrupp eller närgrupp möts till bön och gemenskap, kan man med fördel fira måltiden sittande omkring ett bord. Karaktären av gemenskapsmåltid blir då ännu tydligare. Samtidigt är det klokt att ge den en liknande inramning som man är van vid i den församling där man firar gudstjänst.

Vem får delta?

Som det nya förbundets fest är nattvarden de döptas måltid. Genom dopet, i tron på Jesus, blir människan en del av Kristi kropp, församlingen, och ges därmed en plats vid Herrens bord. Denna praxis har genom historien varit självklar i kristenheten och det finns goda skäl att inte ändra den.

Dopet i vatten och firandet av Herrens måltid hör teologiskt samman och ger uttryck för en och samma vision av det kristna livet som ett inträde

i Guds rike. Genom dopet lämnar vi den ”gamla världen” och blir nya människor. Här gäller orden: ”det gamla är förbi, något nytt har kommit.”⁴⁵ Det nya som kommit är Guds rike, den nya tidsålder som församlingen både väntar och föregriper genom sitt liv och sin gemenskap.

Genom vatten och Ande föds vi in i himmelriket, säger Jesus.⁴⁶ Kyrkan är Guds rikes utpost i världen, den plats där den nya tiden föregrips. En måltid omkring ett bord där alla barriärer är rivna och vi är förenade till ett, är ett av dess mest radikala uttryck. Jesus sa: ”Ni skall få äta och dricka med mig i mitt rike.” I nattvarden delar alla döpta brödet och vinet som tecken på sitt medborgarskap i Guds rike.

Barnen och nattvarden

Frågan om hur de barn som ännu inte är döpta ska förhålla sig när nattvard firas kan vara känslig där troendedop är praxis. Det är begripligt om barn kan känna ett utanförskap när föräldrar och

syskon tar emot bröd och vin. På samma sätt kan nattvardstjänare känna en osäkerhet i hur de ska handla när små barn kommer fram tillsammans med sina föräldrar.

Att tidigt förklara för barnen sambandet mellan nattvard och dop är föräldrarnas uppgift. Att försöka kringgå detta med förklaringen att ”himmelriket tillhör barnen”, kan vara att beröva barnen en viktig erfarenhet. Det fulla deltagandet vid nattvarden är ett tydligt och synligt uttryck för att dopet gör en skillnad. Om barnen börjat delta i nattvarden innan de är döpta, kan frågan uppstå varför dopet är nödvändigt. Naturligtvis ska barnet inte döpas enbart för att få delta i nattvarden, men med tiden får vi hjälp att förstå hur vi genom dopet blir delaktiga i ett stort och meningsfullt sammanhang. Måltiden omkring Herrens bord är på samma gång ett enkelt och heligt tecken på de döptas gemenskap.

Om barn deltar i ett nattvardsfirande med sina föräldrar, är det föräldrarnas ansvar att vägleda dem som delar ut gåvorna så att de vet om barnen

ska ta emot eller inte. Om den som delar ut är osäker på om barnet är döpt, är det enklast att fråga föräldern: ”Vill du att ditt barn tar emot nattvardsgåvorna?” Här är det viktigt att den som delar ut inte nonchalerar barnet utan tar sig god tid även med den som inte tar emot. Det kan ske genom att man lägger handen på barnets huvud och uttalar några ord av välsignelse. ”Gud välsignar dig och bevarar dig” eller ”Jesus Kristus är din vän och älskar dig”.

Vem kan leda nattvarden?

I ett judiskt hem var det alltid husfadern eller värden som bröt brödet. Denna ordning bevarades i de tidiga kristna församlingarna, genom att det var föreståndare och äldste som ledde firandet av nattvarden. Nya testamentet kommenterar aldrig frågan, men de äldsta bevarade skrifterna från det andra århundradet bekräftar den ordning som sedan varit allmän i kristenheten.

I den tidiga pingströrelsen tillämpades samma

ordning. Församlingens ”äldste” (*presbyteroi*) ledde nattvardsfirandet. Vem som leder nattvarden är dock inte så mycket en teologisk fråga som en fråga om ordning och enhet i församlingen. I det nya förbundet delar vi alla samma ”prästvårdighet”. Om det krävs en präst eller pastor för att bryta brödet, skulle alla döpta kunna göra det – vi är alla präster i det nya förbundet!

I de första kristna församlingarna var ”föreståndaren” (*episkopos*) den som hade husfaderns roll i det hushåll som kallas Guds församling. Han hade det yttersta ansvaret för att bevara god ordning och enhet i Guds familj, och var därför den som bröt brödet och delade det med alla runt bordet. När tendenser till splittring gjorde sig gällande i den tidiga kristenheten blev det angeläget att hålla fast vid denna ordning – för enhetens skull. Herrens måltid är ju den plats där församlingens samhörighet och enhet får sin tydligaste gestalt. När nattvard börjar firas på privat initiativ omkring självutnämnda ledare utmanas enheten i församlingen.

Det är en god ordning att församlingens äldste bär ansvaret för firandet av Herrens måltid i församlingen. Det behöver inte innebära att nattvard inte kan firas i en cellgrupp även när någon äldste inte är närvarande. Men någon, t ex cellgruppsledaren, bör då ha fått uppdraget av församlingens ledning att göra det. Här finns även anledning till en viss utbildning, det gäller både de som får församlingens ansvar att leda nattvarden och nattvardsutdelare.

Herrens måltid är en förkunnande handling som talar för sig själv och där hela församlingen är ”förkunnare”. I firandet av nattvarden stiger vi in i den stora kristna berättelsen om hur Gud skapar och räddar världen. Dess djup kan vi inte utforska, dess vidd övergår vårt förstånd. Allt behöver inte heller förklaras. De som leder nattvarden bör undvika att försöka förklara och kommentera vad vi är med om i måltiden. Måltiden, inramad av tacksägelse, bön och själva instiftelseberättelsen, sammanfattar hela evangeliet. Runt Herrens bord finner var och en sin djupaste identitet, sedd och

älskad av Gud. I Jesu död för världens liv finns läkedom för våra sår, helande för brustna relationer. Nattvarden är en helandets och försoningens måltid som behöver få den tid och det utrymme som ger Anden möjlighet att verka i församlingens gemenskap och våra egna liv.

Brödet och vinet i måltiden

När Jesus firade måltiden med sina lärjungar var det osyrat bröd och vin som användes. Herrens måltid firas därför alltid med bröd och vin. Brödet kan vara syrat eller osyrat, olika praxis har funnits i kyrkans historia. Vinet bör komma från vindruvor, även när alkoholfritt vin brukas.

Oblater, liksom särkalkar, har under senare år kommit att användas i en del församlingar. Även om det kan vara motiverat av praktiska skäl, innebär det samtidigt en individualisering av en måltid som till sin karaktär är gemenskap och delaktighet. Den starka symboliska handling som ligger i brytandet och delandet av ett helt bröd blir inte lika

tydlig när oblater används. ”Eftersom brödet är ett enda är vi – fast många – en enda kropp, för alla får vi vår del av ett och samma bröd.”⁴⁷ Utifrån dessa ord hos Paulus finns anledning att förorda hela bröd bakade av vetemjöl, liksom bägare med vin som vi delar med varandra.

Så kallad *intinktion*, att doppa brödet i vinet, har också blivit vanligare i en tid när ekumeniska nattvardsfiranden sker allt oftare. Även om detta praktiseras bör det alltid finnas möjlighet att dricka ur bägaren.

En inte oviktig fråga rör hanteringen av överblivet bröd och vin när Herrens måltid har firats. Här behöver vi ha respekt för att vi teologiskt kan tänka olika om innebörden av Jesu ord att brödet och vinet är hans kropp och blod. En grundregel bör vara att åtminstone inte hantera de överblivna nattvardsgåvorna på annat sätt än vi hanterat överbliven mat vid andra måltider. Om det i vanliga fall bjuder oss emot att slänga mat i soporna, borde det än mer göra det när vi firat Herrens måltid.

Ansvar för omhändertagandet av bröd och

vin efter gudstjänsten vilar på den eller dem som har lett nattvarden, inte på kyrkvårdar och kyrkvaktmästare. Att ansvariga pastorer och kyrkvårdar talar igenom hur man ska handskas med de överblivna gåvorna är en fråga om respekt, inte bara för maten utan också för varandras samveten. Följande råd kan vara vägledande:

- Gör en uppskattning innan gudstjänsten av hur många som kommer att delta, och försök beräkna hur mycket bröd och vin som kan gå åt. Så gör vi vanligen när vi ska ha gäster på måltid i våra hem. Genom att inte lägga fram mer bröd på faten och hälla upp mer vin i bägarna att vad som beräknas gå åt undviker man att det blir stora mängder över.
- Om endast lite bröd och vin blir över kan det gärna konsumeras av nattvardstjänarna efter måltiden eller gudstjänsten. På så sätt avslutas måltiden och inget behöver kastas.
- Om vi söker eftersträva ett handlande som inte är kränkande och stötande för någon, kan

vi bevara olika sätt att betona Kristi närvaro i nattvarden utan att det behöver vara åtskiljande i vår gemenskap. Vi kan då hålla samman kring det centrala: tron att Kristi kropp och blod är utgivet och utgjutet för vår frälsning.

Hur ofta firar vi nattvard?

På Herrens dag samlades de första kristna till gudstjänst och firade Herrens måltid. Söndagen, den dag då Jesus uppstod, blev gudstjänstdag. Då dukades Herrens bord som ett synligt tecken på Guds rikes ankomst i världen. Alla döpta samlades kring bordet, och till dem som var förhindrade att delta bar församlingstjänarna hem brödet efter gudstjänsten. Måltiden konstituerade församlingsgemenskapen. Det var de som tog del i Herrens måltid, inte de som hade sitt namn i en medlemsmatrikel, som utgjorde församlingen.

En återupptäckt av den andliga rikedom som Herrens måltid rymmer har i många kyrkor lett till ett mer regelbundet nattvardsfirande i vår tid.

Inom den internationella pingströrelsen firas i många församlingar nattvard varje söndag. Varje församling bör i samtal arbeta med frågan om hur nattvarden kan bli en levande, naturlig och självklar del av söndagens gudstjänst. Här finns en potential till gudstjänstens förnyelse och fördjupning som kan berika hela församlingen.

Avgörande vid firandet av måltiden är att hela den gudstjänstfirande församlingen samlas runt Herrens bord. Praktiskt bör detta gestaltas genom att bordet dukas ”mitt i församlingen”. Om nattvarden individualiseras genom att göras till en ”station” dit den som önskar kan söka sig, går vi miste om själva meningen med brödbrytandet. Herrens måltid är en manifestation av allas delaktighet och enhet i Kristus, inte något jag tar del av för egen uppbyggelse. Ett nattvardsfirande där i praktiken enbart en del av församlingen går till bordet blir därför en motsägelsefull handling. Paulus ord, ”när ni samlas för att äta, vänta då på varandra”,⁴⁸ är en uppmaning till att låta måltiden få ta den tid som behövs för att alla ska kunna delta.

Nattvarden är alltid hela församlingens – alla döptas – måltid. Därför bör inte heller frågan om vem som är ”värdig” att delta framställas på ett sådant sätt att somliga inte känner sig tillräckligt ”heliga” för att vara med. Av nåd är vi frälsta, upptagna i Guds familj, och dopet vittnar om vår tillhörighet. Den som ställer frågan ”Är jag värdig att delta?” bör få svaret: ”Är du döpt är du också värdig!” Deltagandet i nattvarden är inte ett tecken på att vi är fria från synd och misslyckande, utan på att vi är mottagna av Gud genom Jesus Kristus.

Sedan är det en annan sak att vi var och en bör rannsaka oss innan vi deltar i måltiden.⁴⁹ Lever vi i oförsonlighet med våra bröder och systrar blir vårt firande av enhetens måltid inkonsekvent och ovärdigt. Men då finns en väg som återger oss fri-modigheten inför nattvarden: ”Om vi bekänner våra synder är han trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss synderna och renar oss från all orättfärdighet.”⁵⁰

Den himmelska festen

”Till dess han kommer”

Det var inte underligt om nattvarden utgjorde den urkristna gudstjänstens brännpunkt. Här överflödade glädjen och tacksamheten. Hur kunde det vara på annat sätt när man smakade på framtiden? Under några förtätade ögonblick upphävdes tiden i en måltid som sträckte sig in i evigheten. Orden om att fira måltiden ”till dess han kommer”⁵¹ visar hur gemenskapen kring det dukade bordet pekar fram mot hoppets fullbordan.

Nattvarden är den upprättade skapelsens måltid. När helst den firas föregrips Jesu ord till sina

lärjungar: ”Ni skall få äta och dricka vid mitt bord i mitt rike.”⁵² Runt Herrens bord förenas vi med Kristus i hans rike. Vi får en försmak av den himmelska festen, Lammets bröllopsmåltid med Gud och alla de heliga, såsom den beskrivs i Uppenbarelseboken.⁵³

Tron att Guds rike har brutit in skapar den distinkt kristna förståelsen av tiden. Att leva i tiden är inte längre enbart att leva i en väntan på det som ska komma. Herrens dag har kommit! Dess ankomst helgar tiden och gör den djupt meningsfull. Tiden är inte bara en transportsträcka mot det himmelska Jerusalem. I Kristus är tiden genomlyst av den dag vi väntar på.

När vi samlas omkring Herrens bord sträcker vi oss mot den dag när hela kosmos ska fyllas av lovsång. Inte genom att vända oss bort från världen, utan genom att låta världen genomlysas av det rike som har anlant i tiden. I brödbrytandet bär vi fram allt skapat inför Gud, vi ställer oss i försoningens tjänst för att världen ska bli frälst.

Noter

- 1 Ps 145:16
- 2 1 Mos 2:15–16
- 3 Detta uttryck brukar förknippas med den tyske filosofen Schopenhauer (1788–1860), men användes redan av Augustinus på 400-talet.
- 4 Joh 6:35
- 5 Ps 63:4
- 6 Matt 4:4
- 7 Joh 6:53
- 8 Rom 1:20–21
- 9 Det grekiska ordet *eukaristi* betyder tacksägelse, och var i den tidiga kyrkan ett av de vanligaste orden för att benämna frandet av nattvarden.
- 10 Apg 2:46
- 11 1 Kor 10:16
- 12 1 Kor 11:20
- 13 Luk 22:15
- 14 2 Mos 12:1–28
- 15 1 Kor 10:16
- 16 Matt 26:27–28
- 17 Matt 26:29
- 18 1 Kor 16:22;
Didache 10, 5–6
- 19 Luk 24:30–31
- 20 Luk 9:16
- 21 2 Kor 9:11, Fil 4:6
- 22 Detta framgår bl a av Didache 9:1,5 som anses vara den tidigaste bevarade kristna skriften efter Nya testamentet, skriven omkring år 100

- 23 Matt 26:26
 24 1 Kor 10:21
 25 Luk 15:2
 26 Apg 2:42
 27 Apg 20:7
 28 Joh 3:16
 29 Joh 10:16
 30 1 Kor 11:27
 31 1 Kor 11:30
 32 1 Kor 11:24–25
 (1917) Bibel 2000 har
 här ersatt ”åminnelse”
 med ”minne”; 10:16
 33 Heb 13:8
 34 1 Kor 10:16
 35 1 Kor 10:17
 36 1 Kor. 11: 24
 37 1 Kor 11:25
 38 2 Mos 24: 8, Matt
 26: 28, Heb 9:15–10,
 18.
 39 1 Kor 11: 26
- 40 1 Kor 1: 18 ff
 41 Lewi Pethrus,
*Timmermannen
 från Nasaret IV,*
 sid 52. Den kristna
 bokringen 1973.
 42 Matt 26:26–28
 43 Joh 6:63
 44 Joh 6:63
 45 2 Kor 5:17
 46 Joh 3:5
 47 1 Kor 10:17
 48 1 Kor 11:33
 49 1 Kor 11:28
 50 1 Joh 1:9
 51 1 Kor 11:26
 52 Luk 22:30
 53 Upp 19:7 f